

Nationaal Archief
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Nummer Toegang: 2.21.183.02

**Inventaris van het archief van mr. J.R.M. van
Angeren [levensjaren 1894-1959], 1940-1955**

Versie: 22-03-2017

J.A.A. Bervoets

Nationaal Archief, Den Haag 1982

This finding aid is written in Dutch.

INHOUDSOPGAVE

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
Publicaties van Van Angeren.....	8
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	8
De verwerving van het archief.....	8
Verwant materiaal.....	9
Beschikbaarheid van kopieën.....	9
Afgescheiden archiefmateriaal.....	9
Overzicht van geraadpleegde bronnen.....	9
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	11
A STUKKEN BETREFFENDE AMBTELIJKE FUNCTIES.....	11
1 Secretaris-generaal van Justitie (1937-1942).....	11
2 Minister van Justitie in Londen (1942-1944).....	11
B OVERIGE STUKKEN.....	13
1 Briefwisseling.....	13
2 Stukken betreffende historisch onderzoek naar zijn optreden in Londen.....	13
Supplement 2001.....	14
VERBLIJF IN LONDEN.....	14
Persoonlijke aantekeningen.....	14
Correspondentie.....	14
Stukken betreffende verschillende onderwerpen.....	14
NA DE (GEDEELTELIJKE) BEVRIJDING.....	15
Correspondentie.....	15
Stukken betreffende verschillende onderwerpen.....	15
Familie.....	15

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Collectie 330 J.R.M. van Angeren

Archiefbloknummer:

C24518

Omvang:

42 inventarisnummer(s) 0,40 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands. Een enkel stuk is in het Engels gesteld.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Mr. J.R.M. van Angeren [levensjaren, , 1894-1959]

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Mr. J.R.M. van Angeren (1894-1959) werkte vanaf 1921 op het ministerie van Justitie. In 1937 werd hij Secretaris-Generaal (SG). In die functie was hij verantwoordelijk voor het toezicht op Duitse staatsburgers in Nederland, Duitse spionage en politieke infiltratie. Als enige SG vergezelde hij de Nederlandse regering op 13-14 mei 1940 naar Londen. Daar speelde hij een belangrijke rol bij de totstandkoming van de oorlogswetgeving. Op 24 februari 1942 werd hij minister van Justitie. Hij hield zich onder meer bezig met de juridische voorbereiding van de terugkeer. Na een conflict met Koningin Wilhelmina, die weigerde een van zijn terugkeerpunten over de organisatie van de politie te ondertekenen, diende hij op 17 mei 1944 zijn ontslag in en keerde terug naar zijn functie als SG. Na de bevrijding was hij, tot aan zijn dood, lid van de Raad van State. Het archief bevat stukken betreffende zijn loopbaan, briefwisseling met o.a. G.J. van Heuven Goedhart, het manuscript 'herinneringen aan Londen', stukken betreffende het historisch onderzoek naar zijn optreden in Londen, persoonlijke aantekeningen en dagboeken.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent geen beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Collectie 330 J.R.M. van Angeren, nummer toegang 2.21.183.02, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Angeren, van, 2.21.183.02, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

Johannes Regnerus Maria van Angeren, geboren op 9-5-1894 te Utrecht en overleden op 19-3-1959 te 's-Gravenhage. Zoon van Albertus Stephanus van Angeren, ondernemer, en Hester Maria Theresia Anna Donkers. Gehuwd op 22-5-1923 met Cornelia Petronella Maria Oonincx. Uit dit huwelijk werden 2 zoons geboren.

Van Angeren, die zijn middelbare schoolopleiding genoot aan het internaat van de paters jezuïeten te Katwijk, studeerde rechten te Utrecht, de stad waar zijn vader een gerenommeerde banketbakkerszaak annex lunchroom dreef. Op 8 juli 1921 promoveerde hij bij B.C. de Savornin Lohman op een bestuursrechtelijk onderwerp, getiteld Administratie in judicieele vormen, waarna hij nog diezelfde maand als adjunct-commies in dienst trad bij het ministerie van Justitie. Bij dit departement maakte hij, zeker voor die tijd, een opmerkelijk snelle carrière. In 1924 bevorderd tot commies, werd hij in 1927 hoofdcommies, in 1930 referendaris. Al deze jaren was Van Angeren verbonden aan de tweede afdeling van het ministerie, waar hij zich in het bijzonder bezighield met politievraagstukken en met het beheer van de rijkspolitie. Toen hiervoor in 1934 een aparte (vijfde) afdeling werd gevormd, werd Van Angeren daarvan hoofd. Begin 1936 werd hij administrateur en op 1 december 1937, hoewel de jongste van de vijf afdelingschefs, secretaris-generaal. Onjuist is dan ook de bewering van L. de Jong in zijn Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog IX, 360, dat Van Angeren als gelovig rooms-katholiek in zijn loopbaan door zijn ambtelijke superieuren zou zijn tegengewerkt. Integendeel, ze hadden veel waardering voor de bekwame jurist en toegewijde werker die Van Angeren was. Hij plukte hiervan de vruchten: zijn onmiddellijke voorgangers als secretaris-generaal hadden die eervolle positie pas na 23, resp. 31 dienstjaren bij het departement bereikt.

Ook als secretaris-generaal bleef Van Angeren persoonlijk leiding geven aan de afdeling politie van het ministerie. Er waren immers geen gelden beschikbaar voor een passende bezoldiging van een geschikte kracht van buiten. Als naaste adviseur van de eveneens katholieke minister C.M.J.F. Goseling was hij dus nauw betrokken bij de zaak-Oss, die in 1939 mede aanleiding vormde tot de val van het vierde ministerie-Colijn en die in sommige kringen antipapistische gevoelens nieuw leven inblies (aan de marechausseebrigade te Oss was de opsporingsbevoegdheid door de justitiële autoriteiten ontnomen, toen ze een onderzoek wilde instellen naar beweerd laakbaar gedrag van twee katholieke geestelijken). Het zou blijken dat die, ook in de omgeving van de Koningin bestaande sentimenten, des te levendiger gevoeld waar de 'protestantse' marechaussee gold als een bolwerk van Oranjegezinden, zich mede richtten tegen de secretaris-generaal van het ministerie van Justitie, de eerste katholiek die ooit in dat ambt was benoemd.

De Duitse inval in Nederland bracht de van nature enigszins zorgelijke Van Angeren naar zijn gevoelen in een hachelijke positie. Door zijn jarenlange leiding van de afdeling politie, waaronder ook de rijksrecherche ressorteerde, was hij goed op de hoogte van bepaalde spionageactiviteiten en andere zaken die voor de Duitsers geheim moesten blijven. Bovendien vreesde hij aansprakelijk te worden gesteld voor de internering van NSB'ers en andere pro-Duitse elementen die in de meidagen van 1940 na de Duitse inval had plaatsgevonden. Men kan dan ook begrip opbrengen voor zijn vrees dat hij in Nederland niet veilig zou zijn, hetgeen hem op 13 mei 1940 bij de aanvankelijk achtergebleven ministers A.A. van Rhijn en M.P.L. Steenberghe deed aandringen hen naar Londen te mogen vergezellen. Aan dat dringend verzoek werd gevolg gegeven. Op zijn collega van Financiën na, was Van Angeren de enige secretaris-generaal die de regering in ballingschap volgde.

Te Londen bleek Van Angeren als geschoold wetgevingsjurist voor minister van Justitie P.S. Gerbrandy bijzonder waardevol. Zo had hij een belangrijk aandeel in de redactie van de vele ingewikkelde noodbesluiten die moesten worden uitgevaardigd, onder andere om Nederlandse

vermogensbestanddelen in het buitenland aan de greep van de Duitsers te onttrekken. Toen Gerbrandy op 3 september 1940 tevens minister-president werd, liet hij de behartiging van de justitiële zaken hoe langer hoe meer aan zijn secretaris-generaal over. Op Gerbrandy's herhaald aandringen verklaarde Van Angeren zich ten slotte bereid met ingang van 25 februari 1942 als minister van Justitie toe te treden tot diens kabinet. Hoewel Van Angeren een apolitieke figuur was betekende zijn optreden een door Gerbrandy wenselijk geachte versterking van het katholieke element in de regering (de katholieke ministers A.Q.H. Dijxhoorn, Ch. J.I.M. Welter en Steenberghe hadden immers in de loop van 1941 hun ontslag genomen).

Als minister wijdde Van Angeren zich aan de taak de verschillende, deels al ambtelijk door hem voorbereide 'terugkeer-besluiten', waarbij onder andere de naoorlogse bijzondere rechtspleging werd geregeld, in het Staatsblad te brengen. Hoewel hierin niet onsuccesvol en in het algemeen gewaardeerd door zijn ambtgenoten, besloot hij op 17 Mei 1944 aan de Koningin ontslag te vragen. Aanleiding tot dit verzoek was haar weigering het Buitengewoon Politiebesluit te tekenen. Dit besluit stelde, in afwachting van een nadere wettelijke regeling, de gehele Nederlandse politie onder de leiding van de minister van Justitie - waarmede een oude ambtelijke hartewens van Van Angeren werd vervuld - en kende deze bewindsman tevens vergaande bevoegdheden toe tot handhaving van de orde en rust in het bevrijde Nederland, zodra het militair gezag zijn taak beëindigd zou hebben. Van Angeren was van mening dat de weigering van de Koningin het besluit te tekenen veroorzaakt werd door een gebrek aan vertrouwen in haar katholieke minister van Justitie, die dit besluit zou moeten uitvoeren. Hij werd achteraf in die zienswijze gesterkt toen het zijn opvolger, G.J. van Heuven Goedhart, wel gelukte om, met één ondergeschikte wijziging, dit besluit in het Staatsblad te plaatsen (het is overigens nooit in werking getreden). Nadat - hoogst ongebruikelijk - het ontslag hem uitdrukkelijk was geweigerd, werd het, toen Van Angeren bij zijn verzoek persisteerde, alsnog op 11 juli 1944 verleend.

Conform een bij zijn optreden als minister gemaakte afspraak, nam Van Angeren opnieuw de functie van secretaris-generaal op zich. Tevergeefs trachtte Gerbrandy hem nog over te halen zitting te nemen in zijn in februari 1945 gevormde kabinet. Van Angeren, gedesillusioneerd door het antikatholicisme waarmee hij in sommige uitlatingen van de Koningin was geconfronteerd en door de zijns inziens onvoldoende steun die hij van Gerbrandy had gekregen, weigerde echter.

Na zijn terugkeer naar Nederland werd hij met ingang van 1 november 1945 benoemd tot lid van de Raad van State, welk ambt hij tot zijn dood zou bekleden; op de voorgrond trad hij in die jaren niet meer.

PUBLICATIES VAN VAN ANGEREN

Inleiding over de vraag welke plaats in de rechtsstaat de politie behoort in te nemen en de invloeden daarvan op de organisatie der politie ['s-Gravenhage, 1949]. Voordracht gehouden voor het Genootschap voor den rechtsstaat op 18 juni 1949; 'De regering te Londen', in *Onderdrukking en verzet. Nederland in oorlogstijd*. [Onder red. van J.J. van Bolhuis et al.] (Arnhem [etc., 1954]) IV, 388-413; 'Voorbereiding van de terugkeer', in *Onderdrukking en verzet. Nederland in oorlogstijd*. [Onder red. van J.J. van Bolhuis et al.] (Arnhem [etc., 1954]) IV, 509-531.

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Het archief is voor langere tijd in beheer, niet in eigendom verkregen.

Verwant materiaal**BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN**

Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

AFGESCEIDEN ARCHIEFMATERIAAL

Copieën uit dit archief, onder andere het manuscript 'Herinneringen aan Londen', bevinden zich eveneens op het NIOD in Amsterdam.

OVERZICHT VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN

Verslag houdende de uitkomsten van het onderzoek [der] Enquêtecommissie regeringsbeleid 1940-1945, 2A, 109-110; 5A, 85-93; L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog ('s-Gravenhage, 1979) IX, 360-362, 1395-1412.

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN

A STUKKEN BETREFFENDE AMBTELIJKE FUNCTIES

1 SECRETARIS-GENERAAL VAN JUSTITIE (1937-1942)

- 1** Ingekomen officieus memorandum van de secretarie-generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken naar aanleiding van een vermeend meningsverschil bij de totstandkoming van het Rijkspolitiebesluit, met afschrift.
8 maart 1940 2 stukken
- 2** Circulaire van de secretaris-generaal van het departement van Justitie naar aanleiding van het vertrek van de Nederlandse ministers naar Londen wegens de Duitse inval.
14 mei 1940 1 stuk

2 MINISTER VAN JUSTITIE IN LONDEN (1942-1944)

- 3** Ingekomen nota's en besluiten naar aanleiding van zijn benoeming tot minister van Justitie in Londen als gevolg van een reorganisatie van het kabinet Gerbrandy.
Februari 1942 3 stukken
- 4** Ingekomen brief van prins Bernhard, houdende aanbeveling van F. van 't Sant, hoofd van de Inlichtingendienst als directeur-generaal van politie, met ingekomen afschriften van brieven naar aanleiding van voorstellen tot deze benoeming, en een brief van E.F.K. Michielsen aan F. van 't Sant over de organisatie van de Inlichtingendienst.
Februari-september 1942 4 stukken
- 5** Doorslagen van nota's over de mogelijkheid van overbrenging van Nederlandsch-Indische vermogens onder de bevoegdheden van de Nederlandse regering in Londen.
Februari-augustus 1942 2 stukken
- 6** Doorslag van een nota aan A.M.C. van Asch van Wijck, secretaris-generaal van het ministerie van Financiën, over wijzigingen van het Koninklijke Besluit 1940, nr. A1, inzake het beheer van eigendomsrechten van vijandelijk vermogen door de Staat der Nederlanden.
17 juli 1942 1 stuk
- 7** Doorslag van een nota aan minister-president P.S. Gerbrandy, houdende bezwaren tegen wapendroppings boven Nederland.
27 juli 1942 1 stuk
- 8** Doorslag van een missive van Van Angeren aan A. Pelt, chef van de Rijksvoorlichtingsdienst, ter begeleiding van een nota over door de Duitse bezetter voorgestane rechten tot wijziging van de regeringsvorm in Nederland.
9 september 1942 1 stuk
- 9** Doorslagen van nota's aan medebewindslieden over voorstellen tot overbrenging

naar Londen van de verbindingsagent mevrouw Pekema.
Oktober 1942

2 stukken

10

Stukken betreffende de opstelling van een besluit over de organisatie van het politiewezen na de terugkeer in Nederland en de ontslagaanvraag van Van Angeren als minister van Justitie naar aanleiding van de hieroor gerezen onenigheden met koningin Wilhelmina.

1942-1944

Met afschriften van diverse stukken.

1 omslag

11

Ingekomen invitatie van koning George V van Engeland voor een middagparty.

24 februari 1943

1 stuk

12

Ingekomen anonieme nota (van P.S. Geerbrandy?) over een onderhoud met de uit bezet Nederland overgekomen mr J.A.W. Burger over het na de oorlog te voeren zuiveringsbeleid.

2 juli 1943

1 stuk

13

Bladzijde uit de The Sunday Chronicle, houdende mededelingen over het verloop van de oorlog en commentaren op de Battle of Britain.

26 september 1943

1 stuk

14

Aantekeningen, gemaakt tijdens of naar aanleiding van vergaderingen van de Ministerraad.

12 oktober 1943 - 9 mei 1944

1 deel

15

Kladaantekeningen over de lotgevallen van enkele verbindingsagenten van de regering in Londen in bezet Nederland.

Z.j

2 stukken

B OVERIGE STUKKEN**1 BRIEFWISSELING**

- 16** Briefwisseling met G.J. van Heuven Goedhart, september-oktober 1944; P. Kasteel, 8 juli 1949; M.P.L. Steenberghe, 1941-1944.
1941-1949 1 omslag
1 Verschillende brieven zijn in 1955 van aantekeningen en commentaar voorzien.
2 Met afschriften van de brieven van Van Heuven Goedhart.

2 STUKKEN BETREFFENDE HISTORISCH ONDERZOEK NAAR ZIJN OPTREDEN IN LONDEN

- 17** Stukken betreffende door hem verstrekte antwoorden aan de Parlementaire Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945.
1947-1949 1 omslag
- 18** Briefwisseling naar aanleiding van zijn medewerking aan onderzoek van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie.
1950-1955 1 omslag
- 19** Stukken betreffende zijn bijdrage aan de verzamelbundel "Onderdrukking en Verzet" met een artikel "De Regering te Londen".
1951 1 omslag
- 20** Aantekeningen over gesprekken, gevoerd tijdens de kabinetscrisis in de periode december 1944 - februari 1945.
Z.j 1 omslag
Met toegevoegde annotaties, 20 november 1955.
- 21** "Met Gerbrandy in Londen", teksten van persoonlijke herinneringen over het dagelijkse leven in Londen gedurende zijn verblijf aldaar. Getypt en geschreven.
Z.j 1 omslag
- 22** Losse aantekeningen, houdende memoires over zijn ministerschap in Londen over verschillende onderwerpen: "bestuursvoorzieningen"; een uitleveringsverdrag met Noorwegen; F. van 't Sant; Pater Monchen; Gerbrandy; "de moeilijkheden welke oorzaak en aanleiding waren voor mijn aftreden als minister van Justitie".
Z.j 1 omslag
- 23** Manuscript "Nederlandse regering in Londen", bestemd voor het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, met afschrift vervaardigd door medewerkers van het instituut.
Z.j 1 omslag

SUPPLEMENT 2001**VERBLIJF IN LONDEN****PERSOONLIJKE AANTEKENINGEN**

- 24-25** Dagboeken 2 delen
- 24** ,
 Bladen uit een drie-ringige schoolschrift:
 1e episode: 13 mei 1940 - 22 juli 1940 (p. 1-34)
 -Aantekeningen over de tweede-kabinetscrisis [oktober 1941?]
 -Aantekeningen 'Crisis Welter Steenberghe': [2e episode] 13 oktober 1941 - 16 april 1943 [met hiaten].
- 25** ,
 Agenda; omslag: 'The "Wessex" Desk Diary 1944'.
 1e episode: 1 januari 1944 - 30 januari 1944;
 2e episode: 20 februari 1944 - 28 februari 1944.
- 26** Aantekeningen en concept-brieven van verschillende aard, gemaakt door Van Angeren tijdens diens verblijf in Londen, met bijlagen.
 1942 1 omslag

CORRESPONDENTIE

- 27** Ingekomen brieven, onder andere naar aanleiding van het aftreden van Van Angeren in 1944.
 1940-1944 1 omslag
- 28** Ingekomen brieven en concepten van uitgaande brieven, van en aan mr. J.G. van Heuven Goedhart.
 december 1944 - februari 1945 1 omslag

STUKKEN BETREFFENDE VERSCHILLENDE ONDERWERPEN

- 29** 'Kort overzicht van eenige gebeurtenissen op 10 tot 13 Mei 1940'. Gedrukt.
 1940 1 stuk
- 30** Teksten van uitzendingen van Radio-Oranje en tekst van een interview, dat Van Blankenstein hield met Van Angeren na diens benoeming tot minister van Justitie.
 1942, 1944 1 omslag
- 31** Teksten van verschillende wetsontwerpen en concept-Koninklijke Besluiten, met bijlagen.
 1942-1944 1 omslag
- 32** Stukken, afkomstig uit de nalatenschap van Frans Beelaerts van Blokland betreffende de bevoegdheden en functioneren van het Militair Gezag en in 1956 door Van Angeren aangeboden aan L. de Jong.
 1943-1945, 1956 1 omslag
- 33** Stukken betreffende het herstel rechtsverkeer over de periode; gedrukt.
 12 april 1944 tot en met 6 juli 1944 1 omslag

- 34** Stukken betreffende het aftreden van de ministers P.A. Kerstens en J.R.M. van Angeren.
1944 1 omslag

- 35** 'Afschrift. Moeilijkheden rondom het Politiebesluit en vertrouwen van H.M. in den huidige Minister van Justitie' en 'Afschrift. Bezoek aan H.M. in Stubbings House Maidenhead op Donderdag 9/3-'44 te 5 uur'; gedrukt.
9 maart 1944
Voor originelen, zie inv.nr. 10.

NA DE (GEDEELTELIJKE) BEVRIJDING

CORRESPONDENTIE

- 36** Brieven van Van Angeren aan zijn opvolger, J.H. van Maarseveen, en aan de ambassadeur in Londen.
1946, 1949 3 stukken

STUKKEN BETREFFENDE VERSCHILLENDE ONDERWERPEN

- 37** 'Verslag van besprekingen te Brussel gevoerd door den Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie', op 22-24 maart 1945.
1945 1 stuk
- 38** Stukken betreffende de staking van mr. dr. J.A. van Thiel als Directeur van Politie.
1945 1 omslag
- 39** Commentaartekst van Van Angeren op een concept-tekst van Gerbrandy's boek dat handelde over de regeerperiode van zijn kabinet in Londen.
1946 1 omslag
- 40** Notitie betreffende de overgang van de Centrale Inlichtingendienst naar het ministerie van Justitie in de zomer van 1942; met begeleidend schrijven van W. de Jager.
1949 2 stukken
- 41** Ingekomen brief van de R.K. Universiteit van Nijmegen met het verzoek om Van Angeren te mogen voordragen voor de voorziening in de vacature van de oud-hoogleraar Beel.
1953 1 stuk

FAMILIE

- 42** 'Beschrijving van hetgeen Albert van Angeren de laatste 5 jaar deed'.
z.d. 1 stuk